

Rachel Cusk

TRANZITAS

romanas

Rachel Cusk

TRANZITAS

romanas

Iš anglų kalbos vertė
Viktorija Uzėlaitė

VILNIUS 2023

Rachel CUSK
TRANSIT
Jonathan Cape, London, 2016

Bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos integralios bibliotekų informacinės sistemos (LIBIS) portale ibiblioteka.lt.

Šį leidinį draudžiama atgaminti bet kokia forma ar būdu, viešai skelbti, taip pat padaryti viešai prieinamą kompiuterių tinklais (internete), išleisti ir versti, platinti jo originalą ar kopijas: parduoti, nuomoti, teikti panaudai ar kitaip perduoti nuosavybėn.

Draudžiama šį kūrinį, esantį bibliotekose, mokymo įstaigose, muziejuose arba archyvuose, mokslinių tyrimų ar asmeninių studijų tikslais atgaminti, viešai skelbti ar padaryti visiems prieinamą kompiuterių tinklais tam skirtuose terminaluose tų įstaigų patalpose.

Copyright © 2016, Rachel Cusk
All rights reserved

© Eglė Kirlytė, viršelio dizainas, 2023
© Viktorija Uzėlaitė, vertimas į lietuvių kalbą, 2023
© „Tyto alba“, 2023

ISBN 978-609-466-729-9

Elektroniniame laiške astrologė rašė turinti man svarbių naujienų apie artimiausios ateities įvykius. Reginti tai, ko neregiu aš: jai į rankas pakliuvo asmeniniai mano duomenys, todėl galėjo išnagrinėti, ką sako planetos. Nori pranešti, kad mano danguje netrukus įvyks reikšmingas tranzitas. Šis įvykis ją nepaprastai sujaudino, kai pagalvojo, kokius pokyčius jis gali man lemti. Todėl už nedidelį atlygį pasidalys su manimi žiniomis ir aš galėsiu jomis pasinaudoti.

Ji numano, – rašė toliau, – kad pamečiau gyvenimo kryptį ir kartais man sunku išvelgti esamų aplinkybių prasmę ir pajusti viltį; ji užčiuopia stiprų asmeninį mu-dviejų ryšį – negali to paaiškinti, bet žino, kad kai kurių dalykų paaiškinti neįmanoma. Ji supranta, kad daugelis žmonių užsklendžia savo sąmonę virš galvos plytinčio dangaus prasmėms, bet tvirtai tiki, kad aš nesu viena iš jų. Aš akiai netikiu tikrove, kaip kiti, kuriems reikia konkrečių paaiškinimų. Žino, kad daug prisikentėjau, todėl ėmiau kelti tam tikrus klausimus, į kuriuos atsakymo kol kas negavau. Bet planetų judėjimas – tai begalinio atgar-

sio žmogaus likimui sritis: deja, kai kurie žmonės netiki esantys tokie svarbūs, kad turėtų joje vietą. Liūdna, rašė ji, kad šioje mokslo ir netikėjimo eroje praradome savo pačių svarbos pojūtį. Tapome žiaurūs sau ir kitiems, nes manome galiausiai neturį jokios vertės. Planetos siūlo, rašė ji, ne ką kita, o progą atgauti tikėjimą žmogaus didybe: argi vieni su kitais neimtume elgtis kur kas kilniau, padoriau, maloniau, atsakingiau ir pagarbiau, jei patikėtume, kad visi ir kiekvienas esame svarbūs visatoje? Ji jaučia, kad iš visų žmonių kaip tik aš išvelgiu galimybę kurti pasaulyje taiką ir gerovę, ką jau kalbėti, kad mano pačios gyvenime įvyktų reikšmingų permainų, jei geriau suprasčiau savo likimą. Ji viliasi atleidimo už tai, kad susisiekė su manimi šitokiu būdu ir taip atvirai rašė. Kaip jau minėjo, jaučia stiprų asmeninį mudviejų ryšį, skatinantį išsakyti viską, kas guli ant širdies.

Atrodė visai įmanoma, kad kompiuterinis algoritmas, sukūręs šį elektroninį laišką, sukūrė ir pačią astrologę: frazės buvo pernelyg tipiškos, raktiniai žodžiai per dažnai kartojami; ji per daug akivaizdžiai buvo paremta žmogiškumu, kad būtų žmogus. Todėl jos atjauta ir susirūpinimas atrodė mažumėlę grėsmingi; bet dėl tų pačių priežasčių ir nešališki. Vienas mano draugas, sunkiai prislėgtas skyrybų, neseniai prisipažino, kad jį dažnai iki ašarų sujaudina reklamų ir maisto etikečių frazeologijoje išreiškiamas rūpinimasis jo sveikata ir gera savijauta, taip pat mechaninis balsas traukiniuose ir autobusuose,

sakytum, nerimaujantis, kad jis nepražiopsotų savo stotelės; sakė išties pajutęs kažką panašaus į meilę moteriškam balsui, vadovaujančiam, kur jam vairuoti mašiną, su didesniu atsidavimu nei žmona. Teigė, kad kalbos ir gyvenimo informacijos derlius surinktas didžiulis, tad gali būti, jog netikras žmogus tampa materialesnis ir artimesnis už tikrą, kad iš mašinos bus galima sulaukti daugiau švelnumo, nei iš savo gentainio žmogaus. Juk elektroninė sąsaja – tai ne vieno, o daugelio žmonių distiliatas. Kitaip sakant, turėjo gyventi daug tokių astrologų, kad būtų sukurtas šis vienas pavyzdys. Ramina, jo nuomone, tai, kad šis balsų vandenynas nesiejamas su jokia žmogumi, kad jis, regis, tyvuliuoja visur ir niekur: jis pripažino, kad daugumai žmonių tokia mintis atrodo beprotiška, bet individualumo erozija jam reišė ir galios skaudinti eroziją.

Tas pats draugas – rašytojas – pavasarį man patarė, kad jei kraustausi į Londoną turėdama ribotus išteklius, tai geriau pirkti prastą namą geroje gatvėje, nei gerą namą kur nors prastame rajone. Sakė, tik labai laimingų ir labai nelaimingų žmonių dalia aiški – visi kiti turi rinktis. Nekilnojamojo turto agentas nustebo, kad vadovaujosi šia išmintimi, jei tai buvo išmintis. Kiek jam teko patirti, pareiškė jis, kūrybingi žmonės labiau vertina šviesą ir erdvę, o ne vietovę. Jie linkę ieškoti daiktų potencialo, o dauguma žmonių nori prisitaikyti ir siekia saugumo, to, kas jau maksimaliai įgyvendinta, nuosavybės, kuri traukia todėl, kad visos galimybės jau išsemtos ir daugiau ne-

bėra ką pridėti. Ironiška, kalbėjo jis, – tokie žmonės bijo originalumo, bet vaikosi jo kaip apšėsti. Klientus ištikdavo ekstazė vos užsiminus apie istorinės epochos bruožą: na, išsuk šiek tiek iš centro, ir sočiai turėsi tų bruožų net už mažesnę kainą. Tikra mįslė, sakė, kodėl žmonės ir toliau perka butus beprotiškai brangiose miesto dalyse, kai jų galima įsigyti sparčiai augančiuose rajonuose. Jis manė, kad dėl to kaltas vaizduotės stygius. Šiuo metu būstų kaina labai išaugusi, paaiškino, tik ši aplinkybė toli gražu neatbaido pirkėjų, priešingai, dar labiau juos kursyto. Jis kasdien prisižiūri tikro pragaro, žmonės alkūnėmis braunasi į jo kabinetą, pasiryžę už menką mokėti per daug, tarsi nuo to priklausytų jų gyvastis. Per apžiūras jam teko matyti, kaip kyla muštynės, teko vadovauti nematytai agresyvioms varžytynėms, jam netgi siūlė kyšių už pirmumo teisę; ir šitaip kariaujama, pasakojo, dėl būstų, kurie ramioje dienos šviesoje atrodo niekuo neypatingi. Stulbina tų godulio kamuojamų žmonių juoda neviltis: jie skambinėja kas valandą pasiteirauti naujienų arba be jokios priežasties užsuka į biurą; maldauja, kartais net verkia; vieną minutę siunta, kitą atgailauja, dažnai smagina ilgomis išpažintimis apie savo asmeninę situaciją. Gal jis jų ir gailėtų, bet jie nekintamai išmeta dramą iš galvos tą pačią akimirką, kai pardavimas įvyksta, ištrina iš atminties ne tik savo elgesį, bet ir tuos žmones, kuriems teko jį tverti. Yra buvę klientų, kurie vieną savaitę dalijosi intymiausiomis paslaptimis, o kitą prasilenkė su

juo gatvėje lyg nepažindami; jis regėjęs porų, kurios liejo jam širdį, o dabar kaip niekur nieko gyvena kaimynystėje. Vis dėlto toje visiškoje jų užmarštyje jis retsykiais įžiūri krislų gėdos. Pirmosiomis karjeros dienomis tokie dalykai jį slėgė, bet, laimė, patirtis išmokė neimti į širdį. Jis suprato, kad tiems žmonėms jis yra figūra, stebuklingai išnirusi iš raudono jų troškimų rūko, kitaip sakant, perkėlimo objektas. Tačiau tie troškimai nesiliovė jo gluminti. Kartais jis padarydavo išvadą, kad žmonės nori tik to, ko niekaip negali turėti; kitais kartais visas šis reikalas atrodydavo painesnis. Klientai dažnai prisipažindavo, kad gavę neigiamą atsakymą pajusdavo palengvėjimą; tie patys žmonės, kurie, negavę norimos nuosavybės, raudodami ir siautėdami kaip nusivylę vaikai išpuldavo iš kabineto, po kelių dienų ramiausiai sėdėdavo pas jį ir dėkodavo, kad jiems buvo atsakyta. Supratę, kad tas būstas jiems būtų visiškai netikęs, paaiškino jis, ir norėtų sužinoti, ko dar esama mano žurnale. Pasak jo, daugumai žmonių rasti ir įsigyti namus yra be galo aktyvus vyksmas; aktyvumas šiek tiek akina, nes visas dėmesys sutelkiamas į vieną dalyką. Dauguma žmonių tik išėikvoję visas valios atsargas nusilenkia likimo tvarkai.

Šis mūsų pokalbis vyko jo kabinete. Už lango pilkomis, purvinomis Londono gatvėmis vangiai slinko automobiliai. Pasakiau, kad jo aprašyta karštinė manęs nepaskatino varžytis, priešingai, visiškai užgesino entuziazmą ieškotis namų; panorau dabar pat išėiti. Be to, neturiu

tiesiog pinigų, kad dalyvaučiau varžytynių karuose. Supratau, kad jo apibūdintomis rinkos sąlygomis vargu ar susirasiu, kur gyventi. Tačiau tuo pat metu maištavau prieš mintį, kad kūrybingi žmonės, kaip jis juos įvardijo, turėtų būti marginalizuojami dėl to, ką jis mandagiai pavadino aukštomis vertybėmis. Man regis, jis pavartojo žodį „vaizduotė“; tokiam žmogui norint apsisaugoti būtų visų blogiausia trauktis iš centro ir prisiglausti estetinėje realybėje, kuri nekeičia išorinio pasaulio. Jei jau netrokštu varžytis, tai juo labiau nenoriu kurti naujų taisyklių, iš ko susideda pergalė. Norėsiu to, ko nori visi kiti, net jei neįstengsiu to gauti.

Šios mano pastabos mažumėlei nustebino agentą. Jis pasakė neturėjęs galvoje, kad mane reikėtų marginalizuoti. Tik pamanęs, kad už savo pinigų galėčiau gauti daugiau ir lengviau, ir ne tokiam karštame rajone. Jis matęs, kad šiuo metu esu pažeidžiama. O toks fatalizmas, kaip mano, jo darbo pasaulyje esąs retas. Bet jei esu pasiryžusi bėgioti kartu su gauja, ką gi, jis išties galįs man kai ką parodyti. Viską turįs po ranka – tas būstas šįryt kaip tik grįžo į rinką, nes ankstesniam pirkėjui nepavyko jo įsigyti. Tai savivaldybei priklausantis nekilnojamasis turtas; jie nori kuo greičiau rasti naują pirkėją, ir kaina tai atspindi. Kiek matau, pasakė, jis itin prastos būklės, tiesą sakant, bemaž negyvenamas. Dauguma jo klientų, kad ir kaip užsidegę, nė iš tolo į jį nežiūrėtų. Jei leisčiau jam pavartoti žodį „vaizduotė“, tai jis peržengia daugu-

mos žmonių vaizduotės ribas, nors, reikia pripažinti, vieta labai gėidžiama. Vis dėlto, atsižvelgiant į mano padėtį, jam sąžinė neleidžia jo siūlyti. Ten reikėtų statybininko ar rangovo, kuris jį vertintų nešališkai; tik bėda, kad pilnas tokiam žmogui sudominti pernelyg mažas. Jis pirmą kartą pažvelgė man į akis. Akivaizdu, tarė, vaikams tai netinkama vieta.

Pasirašius sutartis po kelių savaitių gatvėje prasilenkiau su šiuo agentu. Jis ėjo vienas, prie krūtinės prispaudęs pluoštą popierių, ant pirštų pasikabinęs raktus. Prisiminusi, ką jis kalbėjo, aiškiai parodžiau jį pažįstanti, bet jis tik išsiblaškęs dirstelėjo į mane ir vėl nusigręžė. Tai buvo vasaros pradžioje; dabar jau ruduo. Astrologės pastabos apie žiaurumą man priminė aną įvykį, tuo metu, regis, įrodžiusį, jog kad ir ką norime apie save galvoti, tesame kitų elgesio su mumis padarinys. Astrologės laiške buvo nuoroda į jos man sudarytą planetų išsidėstymo analizę. Susimokėjau ir perskaičiau.

Džerardą atpažinau akimirksniu: apšviestas saulės važiavo dviračiu judria gatve iškėlęs galvą ir prasilenkdamas manęs nepastebėjo. Perdėtai jausminga veido išraiška man priminė jo asmenybei būdingą dramos elementą, taip pat vieną vakarą prieš penkiolika metų, kai jis nuogas sėdėjo ant palangės mūsų bute viršutiniame aukšte, tamson iškoręs kojas, ir tvirtino netikįs, kad aš jį myliu. Vienintelis matomas skirtumas buvo tas, kad užsiaugino įspūdingą kupetą juodų neklusnių garbanų.

Po kelių dienų vėl jį pamačiau; buvo ankstyvas rytas, šįkart jis stovėjo gatvėje prie savo dviračio ir laikė už rankos mažą mergytę mokykline uniforma. Kadaisė kelis mėnesius gyvenau su Džerardu jo bute ir, kiek man žinoma, jis tą butą tebeturėjo. To laikotarpio pabaigoje be didelių ceremonijų ir aiškinimų aš palikau jį dėl kito ir išsikrausčiau iš Londono. Paskui dar porą metų jis kartais paskambindavo mums į kaimą, jo balsas atrodydavo silpnas ir tolimas, tarsi jis gyventų tremtyje. Vieną dieną atsiuntė man ilgą ant kelių lapų ranka surašytą laišką, kuriame lyg ir norėjo paaiškinti, kodėl mano elgesys jam

atrodo nesuvokiamas ir moraliai neteisingas. Laiškas atėjo sunkiu metu tuoj po vyriausiojo mano sūnaus gimimo; nepajėgiau jo iki galo perskaityti ir neatsakiusi į jį pailginau savo nuodėmių sąrašą.

Kai pasisveikinom ir išreiškėm nuostabą, kurią aš suvaidinau, nes mačiau jį anądien, kai jis manęs nepastebėjo, – Džerardas pristatė mergytę kaip savo dukrą.

– Klara, – skambiu, aukštu, virpančiu balsu atsakė ji, kai paklausiau vardo.

Džerardas pasiteiravo, kiek metų maniškiamis, tarsi plikas tėvystės faktas sušvelnėtų, jei įvels mane. Sakė kažkur skaitęs mano interviu – gal prieš porą metų, jei atvirai, – ir mano namo Sasekso pakrantėje aprašymas jam sukėlęs nemažą pavydą. Pietų Daunsas jam viena mėgstamiausių šalies vietų. Jis prisipažino nustebęs, kad vėl atsiradau mieste.

– Kartą mudu su Klara žygiavom Pietų Daunso keliu, – tarė jis. – Ar ne, Klara?

– Taip, – patvirtino ji.

– Visada maniau, kad jei kada nors paliksim Londoną, kelsimės tenai, – kalbėjo Džerardas. – Diana man leidžia skaitinėti nekilnojamojo turto agentų pornografiją, jei tik ties tuo sustoju.

– Diana – mano mama, – išdidžiai paaiškino Klara.

Mes stovėjome plačioje, medžiais apaugusioje alėjoje, kurioje rikiavosi dailūs Viktorijos stiliaus namai, sakytum, užtikrinantys šio rajono respektabilumą. Tvarkin-

gai apkarpytos gyvatvorės ir dideli, nublizginti fasadų langai, kai tik pro juos eidavau, man sukeldavo nepagrįstą saugumo ir kartu visiškos atskirties pojūtį. Butas, kuriame gyvenau su Džerardu, buvo netoliese, gatvėje, kur jau buvo girdėti pirmieji silpni žemėjantys tonai, rajonui ritantis prie nugyventų, eismo dusinamų rytinių rajonų: namai tebebuvo gražūs, bet vienur kitur nebeto buli, gyvatvorės ne tokios tvarkingos. Butas buvo didelis, padrikas kambarių tinklas viršutiniuose Edvardo stiliaus namo aukštuose, iš kurių vėrėsi išraiškingi vaizdai, atspindintys nuosmukį iš prabangos į skurdą, dvilypumą, kurį Džerardas tuo metu arba sėkmingai valdė, arba buvo jame įkalintas. Už namo plytėjo paladianiškas kraštovaizdis vakaruose su kruopščiai prižiūrimomis vejomis, išlakiais medžiais ir pro juos iš dalies įžiūrimais gražiais namais. Priešaky buvo matyti nyki urbanistinio irimo panorama, o kadangi namas stovėjo ant kalvelės, todėl reginio beveik niekas ir neužstojo. Kartą Džerardas parodė ilgą, žemą statinį tolumoje ir pasakė man, kad tai moterų kalėjimas; jis buvo kaip ant delno: vakarais, kai kalinės vaikštinėdavo taku tarp kamerų, matydavom oranžinius taškelius – jų rūkomų cigarečių žarijas.

Žaidimų aikštelės triukšmas už aukštos sienos sustiprėjo. Džerardas uždėjo ranką Klarai ant peties ir pasilenkęs kažką tyliai pasakė į ausį. Veikiausiai dėl ko nors subarė, ir aš nejučia vėl prisiminiau jo laišką ir jame sukataluotus mano trūkumus. Klara buvo smulikutė, gležna

ir daili mergytė, bet elfiškas veidelis, jam bekalbant, įgijo didžios kankinystės išraišką, iš to buvo galima suprasti, kad mergaitė bent iš dalies paveldėjo tėvo polinkį į melodramą. Ji susidomėjusi klausėsi jo pamokymų, protingos akys nemirksėdamos žiūrėjo į kelią tolumoje. Atsakydama į paskutinį klausimą ji nežymiai linktelėjo galva, tada nosisuko ir kartu su kitais vaikais abejingai nužygiavo pro vartus.

Paklausiau Džerardo, kiek jai metų.

– Aštuoneri, – atsakė jis. – O toks jausmas, kad aštuoniolika.

Nustebau sužinojusi, kad Džerardas turi vaiką. Tuo metu, kai jį pažinojau, jis toli gražu nebuvo išsprendęs savo paties vaikystės problemų, taigi man sunkiai sekėsi patikėti, kad dabar jau yra tėvas. Šį keistumą dar labiau išryškino tai, kad visais kitais atžvilgiais atrodė nepasikeitęs: blyškoka veidas švelniomis, mažumėlę vaikiškomis akimis ilgomis blakstienomis buvo nepasenęs; kairė klešinė kaip visada suspausta dviratininko lankeliu; smuiko dėklas ant peties buvo toks įprastas atributas, kad man nė nedingtelėjo paklausti, kodėl jis vis dar ten kabo. Klarai pradingus iš akių, Džerardas tarė:

– Kai kas man sakė, kad atsikraustai. Nežinojau, tikėti ar ne.

Pasiteiravo, ar nusipirkau būstą ir kurioje gatvėje gyvenu, o kol atsakinėjau, įnirtingai linksėjo galva.

– O aš tebegyvenu ten pat, – pasakė jis. – Keista, – pri-

dūrė, – kad tu nuolat ką nors keiti, o aš nekeičiu nieko, bet galiausiai abu atsirandam ten pat.

Prieš porą metų, tęsė, buvo trumpam išvykęs į Kana-
dą, bet šiaip jo gyvenime beveik niekas nepasikeitė. Vis
spėliodavau, tarė jis, kaip jautiesi išvykęs, išsikraustęs
iš pažįstamos vietos ir apsigyvenęs kitur. Kai jį palikau,
kurį laiką rytais išeidamas iš namų į darbą žiūrėdavo į
magnoliją, augančią prie vartų, ir tokia keista mintis, kad
aš nebematau to medžio, jį kaskart priblokšdavo. Mūsų
kartu pirktas paveikslas vis dar kabėjo toje pačioje vie-
toje tarp didelių langų, žiūrinčių į sodą už namo; būna,
jis sėdi, žvelgia į tą paveikslą ir mąsto, kaip galėjau jį čia
palikti. Iš pradžių į tuos dalykus – magnoliją, paveikslą,
knygas ir kitus daiktus, kurių nepasiėmiau – jis žiūrėjo
kaip į mano aplaidumo aukas, bet ilgainiui tai pasikeitė.
Vienu metu suprato, kad man būtų skaudu žiūrėti į tą
turtą. Dar vėliau pajuto, kad džiaugčiausi vėl juos išvydu-
si. Beje, jis viską išsaugojo, magnolija irgi tebeauga, nors
kaimynai šneka, kad reikėtų ją nukirsti.

Prie vartų būriavosi auganti tėvų ir uniformuotų vaikų
minia, tad per triukšmą darėsi sunku susikalbėti. Dže-
rardas vis turėdavo patraukti iš kelio dviratį, kurį lengvai
laikė už vairo. Dauguma kitų suaugusiųjų buvo moterys:
su šunimis už pavadėlių, su vežimėliais, su kostiumėliais
ir lagaminais, moterys, nešinos vaikų kuprinėmis, prieš-
piečių dėžutėmis ir muzikos instrumentais. Sumaištyje
jų balsai vis garsėjo, nes žaidimų aikštelėje vaikams ren-

kantis triukšmas už sienos darėsi vis stipresnis. Apėmė neišvengiamo *crescendo*, bemaž isterijos nuojauta, tačiau viskas iškart liovėsi suskambėjus mokyklos skambučiui. Retsykiais kokia nors moteris sveikindamasi šūktelėdavo Džerardui ir žiūrėdavo, kaip jis atsako su įkarščiu, kuris visuomet slėpdavo jo nepasitikėjimą žmonėmis.

Jis išvairavo dviratį iš minios į gatvę, kur aplink stovinčius automobilius jau krito pirmi rusvi lapai. Perėjom į kitą pusę. Buvo šiltas, vangus rytas be vėjo; palyginti su mūsų ką tik matyta triukšminga scena, pasaulis staiga pasirodė toks nebylus ir nekintamas, tarsi būtų sustojęs laikas. Džerardas prisipažino, kad prie mokyklos vartų vis dar jaučiasi nejaukiai, nors jau ne pirmus metus vežioja Klarą. Diana daug dirba, be to, mokyklos kultūrą pakelia dar prasčiau už ją – jo vyriškumas jam bent jau suteikia šiokią tokią maskuotę. Kai Klara buvo mažesnė, jis vedžiojo ją į būrelius ir rytmetėlius. Daug sužinojo, tik ne apie tėvystę, o apie kitus žmones. Su nuostaba suvokė, kad lopšelio grupėse moterys su juo elgiasi priešišškai, nors jis pats niekada nelaikė savęs itin vyrišku. Visada turėjo artimų draugių; paauglystėje geriausia jo bičiulė buvo Miranda – galbūt aš ją prisimenu, – jie taip supanašėjo, kad vieną lengvai galėjai pakeisti kitu, dažnai miegodavo toje pačioje lovoje ir nesutrikdami persirengindavo vienas prieš kitą. Bet mamų pasaulyje jo vyriškumas staiga virto stigma: jos žiūrėjo į jį arba su apmaudu, arba su panieka, tarsi jis negalėtų laimėti nei būdamas, nei

nebūdamos. Pirmosiomis dienomis prižiūrėdama Klarą dažnai jaudavosi vienišas; augindamas mergaitę kitaip pažvelgė į savo paties vaikystę, ir jį tai pribloškė. Diana grįžo į darbą visu etatu, ir nors kartais jis nusistebėdavo, kad ji neįaučia jokių motinystės sentimentų ir jai atgrasūs motiniški darbai, pamažu suprato, kad tos žinios – apie auklėjimą ir jo padarinius – jai nereikalingos. Apie moterystę ji žinojo viską, ką jai reikėjo žinoti: tai jam reikėjo mokytis ir aiškintis. Jam teko išmukti rūpintis kitu, prisiimti atsakomybę, kurti ir palaikyti santykius, ir ji leido jam tuo užsiimti. Visiškai atidavė jam Klarą, ko dauguma moterų nebūtų galėjusios padaryti, taip, buvo sunku, bet jis ištvėrė.

– Dabar aš jų mėgstamiausias namų šeimininkas, – tarė jis ir kryptelėjo smakru į jau besiskirstančias moteris su visais šunimis ir vežimėliais.

Lėtai nupėdinom tolyn nuo mokyklos ir ėmėm kilti nuožulniu šlaitu į metro stotį. Kryptį pasirinkom daugmaž automatiškai: aš neketinau sėsti į metro, Džerardas su savo dviračiu, be abejo, irgi, bet šis sudėtingas susitikimas po ilgo laiko, regis, paskatino priimti nebylų susitarimą, kad kol neišsiaiškinsim santykių, turėtume likti neutralioje teritorijoje ir orientuotis pagal visuomenines gaires. Užmiršau, pasakiau jam, kokį palengvėjimą gali teikti miesto anonimiškumas. Žmonėms nereikia nuolat aiškintis: miestas – išskaitoma sąsaja, tam tikras žmonių elgesio leksikonas, atliekantis pusę darbo šifruojant sa-

vasties paslaptį, todėl galima veiksmingai bendrauti tam tikru greitraščiu. Ten, kur anksčiau gyvenau, kaime, kiekvienas žmogus buvo unikali, dažnai neįskaitoma savo paties veiksmų ir tikslų raiška. Tame pasiaiškinimo vyksme, tariau, daug kas prapuldavo arba būdavo klaidingai suprasta; būdavo padaroma daugybė nepagrįstų prielaidų; žodžiai retai išsaugodavo vientisą prasmę.

– Prieš kiek laiko išvykai iš Londono? – paklausė Džerardas. – Turbūt prieš... kiek... penkiolika metų?

Jo dvejonė atrodė kažkokia apsimestinė: jis sudarė įspūdį – priešingą nei veikiausiai norėjo, – kad puikiai žino faktus, kurių mieliau nežinotų, ir aš susigėdau nusišvelninti kaltės dėl to, kaip su juo pasielgiau. Vėl dingtelėjo, kad nuo anų laikų jis beveik nepasikeitė, nebent atrodė kažkoks išbaigtesnis. Tomis dienomis jis tebuvo eskizas, kontūras; norėjau, kad būtų kas nors daugiau, tik nenumaniau, iš kur tas daugiau galėtų rasti. Tačiau laikas jam pridėjo tankio, kaip dailininkas užpildo nupieštą formą. Džerardas dažnai panardindavo pirštus į pasišiaušusius plaukus; atrodė sveikas, įdegęs, vilkėjo laisvus languotus raudonais ir mėlynais langais marškinius, tokius, kokius mėgo jaunesnioji jo savastis, gerokai prasagstytus, kad matytųsi rudas kaklas. Spalvos nuo amžiaus ir skalbimų buvo sušvelnėjusios, nublukusios, ir aš susimąščiau, ar tik čia nebus tie patys marškiniai, kuriuos prisiminiau jį vilkėjus prieš daugybę metų. Jis visada buvo taupus, toks taupus, kad nuoširdžiai piktinosi bet kokiu švaistymu ir

pertekliumi ir nejučia smerkė kitus; vis dėlto prisiminiau, kad kartą jis prisipažino fantazijose leidžias sau beprasmiškai išlaidauti ir eikvoti, ką šitaip niekina.

Pasakiau, kad man nesant, regis, labai mažai kas pasikeitė: pastebėjau, kalbėjau toliau, kad rytą išėję pro duris nepriekaištingai apsirengę prieš darbą mano kaimynai dažnai stabteli ir nežymiai šypsodamiesi apsidairo, tarsi prisiminę ką malonaus. Džerardas nusijuokė.

– Sunku nesijausti patenkintam savimi, – tarė jis, – kai tavo supa tiek daug pasitenkinimo savimi.

Dabar jis supranta, kad išvykimas turi vieną privalumą – palengvina pokyčius. Būtent to jis, ko gero, visada ir bijojo: atsidurti kur nors kitur ir suvokti, kad per tą procesą prarado save. Diana, tęsė, buvo kanadietė, bet jos visiškai neslėgė tai, kad gyvena kitame žemyne, ne tame, kur praleido vaikystę. Priešingai, ji buvo įsitikinusi, kad išvengė daug vargo ir nebeturėjo tvarkytis su įvairiausiomis varžančiomis emocinėmis bėdomis – didžiausia iš jų buvo motina – vien persikėlusį į kitą pasaulio kraštą. Tačiau, pripažino Džerardas, jis ir nebūtų išvengęs gyvenimo Londone, nes likimas jam nubrėžė tokį kelią: jis suprato, kad daugumai žmonių kilmė nėra kliuvinys. Jie du su Diana dvejus metus pragyveno Toronte ir, nors jis ten jautėsi laisvesnis – atvirai kalbant, išsivadavęs nuo, pasak jo, gniuždančios naštos, – kaltės jausmas buvo tik stipresnis. Gimus Klarai dilema dar paaštrėjo: jam sunkiai sekėsi įsivaizduoti, kad Klaros vaikystė bus panaši į

jo vaikystę, bet dar sunkiau – kad ji bus visiškai kitokia, kad mergaitė nugyvens gyvenimą nieko nenumanydama apie tai, kas Džerardui atrodė tikra.

Paklausiau, kodėl jis pavartojo žodį „kaltė“ kalbėdamas apie tai, ką kiti vadina namų ilgesiu ir kas, šiaip ar taip, tebuvo pažįstamo pasaulio stoka.

– Atrodė neteisinga rinktis, – atsakė Džerardas. – Atrodė neteisinga visą gyvenimą grįsti pasirinkimu.

Su Diana jis susipažino atsitiktinai eilėje į kiną. Tenykštis kino studijos padalinys jam pasiūlė pusės metų stipendiją tyrimams vykdyti, ir jis išvyko į Torontą. Prašymą rašė tvirtai įsitikinęs, kad stipendijos negaus, ir štai netikėtai jis jau ten, toli nuo namų, trisdešimties laipsnių šaltyje, stovi eilėje, kad pamatytų seną gerą „Gyvųjų numirėlių naktį“. Paaiškėjo, kad ir Diana yra siaubo filmų gerbėja. Ji dirbo CBC kanale, darbe praleisdavo ilgas valandas. Jiedu porą savaitių retkarčiais susitikinėjo, bet tada žmogus, Dianos pasamdytas vedžioti šunį – didelę ir energingą pudelę vardu Triksė, – išvyko iš miesto. Diana nerimavo dėl šuns: tuo metu ji buvo įsitraukusi į itin sudėtingą projektą, anksti rytą išeidavo iš namų, o grįždavo vėlai, taigi Triksėi, šiaip ar taip, neužtekdavo ir tos vienos valandos su šunų vedžiotuju. Diana aistringai mylėjo šunis ir Triksės padėties žiaurumą vertino labai atsakingai. Ištikus tokiai krizei ji būtų turėjusi atiduoti šunį kitiems šeimaininkams. „Dianai, – pridūrė Džerardas, – tai būtų buvę tas pats, kas kitai šeimai atiduoti vaiką.“

Vienatvės istorija daug ilgesnė už gyvenimo istoriją.

@Siemon Scamell-Katz

Rachel Cusk

(Reičel Kask, g. 1967 m.) – kritikų itin vertinama rašytoja, daugybės literatūros premijų laureatė, vienas savičiausių XXI amžiaus literatūros balsų. Lietuvių skaitytojų dėmesį iš pat pradžių patraukė jos romanai „Atsarginis pasaulis“. „Tranzitas“ – antroji įspūdingai preciziškos „Kontūrų“ trilogijos knyga, kurioje autorė gilinasi į jau pradėtas temas ir atveria naujas.

Iširus šeimai rašytoja su dviem mažais sūnumis persikrausto į Londoną ir stengiasi kurti naujus namus ir kitokią tikrovę, bet šis tranzitas sužadina daug pokyčių – asmeninių, moralinių, kūrybinių ir praktinių. Mieste ji atsitrenkia į gyvenimo kampus, kurių iki tol išvengdavo, bet svarstydamą apie pažeidžiamumą ir galią, mirtį ir atgimimą vėl mėgina patikėti savo pačios būtimi. Ji ir toliau kalbasi su žmonėmis, o pokalbiuose trikdančiai ramiai ir nuoširdžiai čiuopia tiek paprastas, tiek ribines kasdienybės patirtis ir atveria žmogiškąsias prieštaras – didžiulį norą gyventi, bet drauge bėgti nuo savo gyvenimo.

Lakoniškas R. Cusk pasakojimas sklidinas smulkiausių detalių, vaizdūs, komiški ir nepatogūs potėpiai sluoksniuojami itin kruopščiai, tačiau mintys liejamos lengvai ir nepaprastai įtaigiai. Objektyviu žvilgsniu filtruodama aplinką ji įžvalgiai ir jautriai svarsto apie vaikystę ir lemtį, apie kančios vertę, apie asmens atsakomybės moralines problemas ir apie permainų paslaptį.

Santūrus, bet intymus, svajingas, bet išeminantis, trumpas,
bet talpus, švelnus, bet niršus Cusk romanai nepanašūs į
jokią kitą šiuolaikinę prozą. – *The Toronto Star*

ISBN 978-609-466-729-9

TYTOALBA

Pirkite internetu
www.tytoalba.lt